

De hoge prijs van koper uit Congo: Nederlandse investeringen en misstanden bij de grootste kopermijn van Afrika

Een praktijkonderzoek voor de Eerlijke Geldwijzer

11 December 2025

Over de Eerlijke Geldwijzer

Dit rapport is samengesteld door de Eerlijke Geldwijzer [EGW]. De Eerlijke Geldwijzer is een coalitie van de volgende organisaties: Amnesty International, Milieudefensie, Oxfam Novib, PAX en World Animal Protection. Het doel van de Eerlijke Geldwijzer is om financiële instellingen aan te moedigen te handelen in overeenstemming met de principes van maatschappelijk verantwoord ondernemen.

De Eerlijke Geldwijzer in Nederland is onderdeel van Fair Finance International (FFI), een internationaal netwerk van maatschappelijke organisaties met meer dan 150 partners en medestanders in 24 landen. FFI streeft ernaar de inzet van banken en andere financiële instellingen bij sociale, milieu- en mensenrechtennormen te versterken.

Over dit rapport

Dit rapport onderzoekt i) de financiële links tussen Nederlandse financiële instellingen in Ivanhoe Mines en Zijin Mining Group, de twee bedrijven achter het Kamoa-kopermijncomplex in de Democratische Republiek Congo; en ii) het engagement van financiële instellingen met de bedrijven over schendingen van mensenrechten en schade aan het milieu.

Auteurs

Dit rapport is onderzocht en geschreven door Valerie Schreur, projectleider Eerlijke Geldwijzer bij Oxfam Novib, met ondersteuning van Debbie Schepers, Ward Warmerdam en Juliette Laplane van onderzoeksbureau Profundo.

De casusomschrijving van de Kamoa-kopermijn in hoofdstuk 1 is geschreven door Eva Demaré [11.11.11] en Donat Kambola [IBGDH], met ondersteuning van Kees Kodde [FFI] en vertaald door Valerie Schreur [EGW].

Correcte citatie van dit rapport: Schreur, V., Eva Demaré en Donat Kambola (2025, november), *De hoge prijs van koper uit Congo: Nederlandse investeringen en misstanden bij de grootste kopermijn van Afrika*. Den Haag, Nederland: De Eerlijke Geldwijzer.

Over 11.11.11 en IBGDH

11.11.11 is de Vlaamse koepelorganisatie voor internationale solidariteit. Ze bundelt de krachten van Belgische organisaties en ngo's, vrijwilligers en partners wereldwijd die zich inzetten voor wereldwijde rechtvaardigheid en duurzame ontwikkeling. Voor deze casusomschrijving heeft 11.11.11 samengewerkt met ngo Initiative Pour la Bonne Gouvernance et les Droits Humains [IBGDH], gevestigd in het zuiden van de Democratische Republiek Congo. Het doel van IBGDH is bevordering van goed bestuur en menswaardig beheer van de ontginning van natuurlijke hulpbronnen.

Over Profundo

Met diepgaand en op feiten gebaseerd onderzoek en advies wil Profundo een praktische bijdrage leveren aan een duurzame wereld en sociale rechtvaardigheid. We analyseren internationale grondstofketens, de financiële sector, relevante beleidsontwikkelingen en de impact van bedrijven en financiers op alle duurzaamheidsaspecten. Meer informatie over Profundo is beschikbaar op www.profundo.nl

Disclaimer

De onderzoekers en Profundo betrachten de grootst mogelijke zorgvuldigheid bij het verzamelen van informatie en het opstellen van publicaties, maar kunnen niet garanderen dat dit rapport volledig is. De onderzoekers en Profundo aanvaarden geen verantwoordelijkheid voor fouten in de gebruikte bronnen, noch voor wijzigingen na de publicatiedatum. Het rapport is bedoeld ter informatie en mag niet worden opgevat als een goedkeuring of garantie van welke aard ook. De onderzoekers en Profundo aanvaardt geen enkele aansprakelijkheid voor schade die voortvloeit uit het gebruik van deze publicatie.

Inhoudsopgave

Overzicht rapport	1
Hoofdstuk 1: Misstanden bij de Kamoa-kopermijn	2
1.1 Introductie	2
1.2 Milieu- en mensenrechtenkwesties rond de mijn	2
1.2.1 Recht op participatie en informatie	2
1.2.2 Toegang tot schoon drinkwater	3
1.2.3 Verplaatsing van lokale bewoners en compensatie	3
1.2.4 Juridische stappen tegen vreedzame activisten	3
1.2.5 Onvoldoende betrekken van stakeholders	4
1.3 Reacties van Kamoa Copper, Ivanhoe Mines en Zijin Mining Group	4
Hoofdstuk 2: Methode en resultaten	5
2.1 Eerdere publicaties over de Kamoa-kopermijn	5
2.2 Financiële analyse	5
2.3 Reacties financiële instellingen op financiële analyse	6
2.4 Uitvraag naar engagement	6
2.4.1 Resultaten uitvraag: Allianz	7
2.4.2 Resultaten uitvraag: ABP	7
2.4.3 Resultaten uitvraag: Pensioenfonds Detailhandel	7
2.4.4 Resultaten uitvraag: Pensioenfonds Vervoer	8
2.4.5 Resultaten uitvraag: BpfBOUW	8
2.4.6 Resultaten uitvraag: ABN AMRO	8
2.4.7 Resultaten uitvraag: StiPP	8
2.5 Conclusie	9
2.6 Reacties financiële instellingen op het rapport	9
2.7 Disclaimer	9
Hoofdstuk 3: Aanbevelingen	10
3.1 Aanbevelingen voor financiële instellingen	10
3.2 Aanbevelingen voor de Nederlandse overheid	11
Referenties	12
 Lijst van tabellen	
Tabel 1	Financiële instellingen met beleggingen in Ivanhoe Mines en/of Zijin Mining Group (in euro)
	6

Overzicht rapport

Nederlandse banken, pensioenfondsen en verzekeraars investeren vele miljarden in mijnbouwbedrijven, een sector waar mensenrechtenschendingen en schade aan milieu veelvuldig voorkomen. Via hun investeringen hebben financiële instellingen niet alleen significante invloed op de financiële en economische markten, maar via hun investeringen ook op de samenleving. Internationale normen zoals de OESO-richtlijnen schrijven dan ook voor dat banken en institutionele beleggers de verantwoordelijkheid hebben om negatieve effecten op de samenleving en het milieu via hun activiteiten te voorkomen of te adresseren.ⁱ Dit rapport focust op één mijn: de Kamoakopermijn in het zuiden van Democratische Republiek Congo.

De Kamoakopermijn is de op drie na grootste kopermijn ter wereld en de grootste producent van koper op het Afrikaanse continent. Het bedrijf wordt geëxploiteerd via de joint venture Kamoakakula Copper, die bestaat uit vier partners: Ivanhoe Mines (39,6%), een Canadees bedrijf; Zijin Mining Group (39,6%), een Chinees bedrijf; Crystal River Global Limited (0,8%), het investment vehicle van So Hon Chun, Hong Kong, en de regering van de Democratische Republiek Congo (20%). De focus van het rapport ligt op investeringen in Ivanhoe Mines en Zijin Mining Group, als grootste partijen in het Kamoakopermijnbedrijf. Bij de Kamoamijn hebben verschillende mensenrechtenschendingen plaatsgevonden, waaronder de verontreiniging van drinkwaterbronnen en het verplaatsen van de lokale gemeenschap zonder oog voor het behoud van diens levensonderhoud. Ook zijn vreedzame activisten gearresteerd en vervolgd naar aanleiding van een klacht van het mijnbouwbedrijf.

De casus van de Kamoamijn toont dat de huidige praktijk leidt tot schade aan mens en milieu. Daarom is het van belang om te onderzoeken of en hoe financiële instellingen hun invloed aanwenden als geldschieter om de bedrijven achter de Kamoamijn te bewegen de situatie op de grond te verbeteren. Daarom onderzoekt dit rapport: i) de financiële relaties tussen Nederlandse financiële instellingen in Ivanhoe Mines en Zijin Mining Group, de twee bedrijven achter het Kamoakopermijncomplex in de Democratische Republiek Congo; en ii) het engagement van financiële instellingen met de bedrijven over schendingen van mensenrechten en schade aan het milieu. Engagement, zoals gesprekken tussen beleggers en bedrijven, is erop gericht om schendingen te adresseren en het bedrijf ertoe aan te zetten actie te ondernemen.

Uit dit onderzoek blijkt de volgende de top van vijf grootste investeerdersⁱ in Ivanhoe Mines en Zijin Mining Group: Allianz (190 miljoen euro), ABP (99 miljoen euro), Pensioenfonds Detailhandel (10 miljoen euro), Pensioenfonds Vervoer (1,7 miljoen euro) en BpfBOUW (1,1 miljoen euro).ⁱⁱ Verder blijkt dat geen van deze financiële instellingen engagement uitvoert met Ivanhoe Mines of Zijin Mining Group naar aanleiding van de schendingen bij de Kamoakopermijn. We roepen financiële instellingen om dit engagement wel aan te gaan en doen daarbij ook concrete aanbevelingen, zoals dat Ivanhoe Mines en Zijin Mining Group geen klachten meer indienen tegen vreedzame activisten, dat de drinkwatervoorziening voor de lokale bevolking verbetert en dat er een gedegen klachtenmechanisme komt en compensatie voor getroffen.

Het rapport is als volgt opgebouwd. Hoofdstuk 1 geeft een beschrijving van de casus van de Kamoakopermijn. Hoofdstuk 2 omschrijft de onderzoeksmethode naar investeringen en engagement door financiële instelling actief op de Nederlandse markt. Ook worden de resultaten van het onderzoek gepresenteerd. Ten slotte volgen in hoofdstuk 3 aanbevelingen voor financiële instellingen en de Nederlandse overheid.

ⁱ De scope van het onderzoek zijn de acht banken, tien pensioenfondsen en zestien verzekeraars die vallen onder de Eerlijke Geldwijzer. Dit zijn de grootste spelers op de Nederlandse markt.

ⁱⁱ Pensioenfonds Vervoer heeft wel engagement met Zijin Mining Group over vier andere misstanden op drie andere mijnbouwlocaties in Servië, Papoea-Nieuw-Guinea en Peru.

1

Misstanden bij de Kamo-a-kopermijn

1.1 Introductie

Kamo-a Copper SA (KAMCO S.A.) is een mijnbouwbedrijf in de Democratische Republiek Congo, opgericht in 2015.² Het is gespecialiseerd in de prospectie, exploratie, exploitatie, verwerking en verkoop van koper en kobalt. Het bedrijf wordt geëxploiteerd via de joint venture Kamo-a-Kakula Copper, die bestaat uit vier partners: Ivanhoe Mines (39,6%), een Canadees bedrijf; Zijin Mining Group (39,6%), een Chinees bedrijf; Crystal River Global Limited (0,8%), het investment vehicle van So Hon Chun, Hong Kong, en de regering van de Democratische Republiek Congo (20%).³

Kamo-a Copper ontwikkelt het enorme Kamo-a-Kakula kopercomplex in de Democratische Republiek Congo. Het complex omvat drie operationele ondergrondse mijnen: Kansoko, Kamo-a en Kakula. De productie van koperconcentraat in de mijn begon in mei 2021 en de commerciële productie startte in juli 2021.⁴ In 2024 was Kamo-a de vierde koperproducent ter wereld.⁵ Volgens Ivanhoe Mines is het de snelstgroeiende kopermijn ter wereld.⁶ Kamo-a-Kakula heeft zijn productiedoelstelling voor 2025 vastgesteld op 520.000 tot 580.000 ton koper. Deze prognose positioneert het complex als de grootste kopermijn op het Afrikaanse continent.⁷

Ivanhoe Mines rapporteerde in 2024 een jaarlijkse omzet van USD 3,11 miljard voor het Kamo-a-Kakula-project. Het op de locatie geproduceerde koperconcentraat wordt lokaal verwerkt en verder geraffineerd in China. Dat land is de belangrijkste bestemming en afnemer van de koper van Kamo-a-Kakula, vastgelegd in afnameovereenkomsten, voornamelijk met Zijin Mining en gelieerde Chinese smelterijen.⁸

1.2 Milieu- en mensenrechtenkwesties rond de mijn

De mijnbouwactiviteiten van Kamo-a hebben gevolgen voor talloze plattelandsgemeenschappen binnen de Mwilu- en Musokantanda-groeperingen.⁹ Ongeveer veertig dorpen zijn getroffen,¹⁰ waaronder Muvunda, Kaponda 1 en 2, Israël en Mundjendje, die als de zwaarst getroffen dorpen worden beschouwd vanwege hun nabijheid tot mijnbouwinfrastructuur.¹¹ Het dorp Muvunda in het bijzonder, omdat een groot deel van de Kakula-mijn op het grondgebied van het dorp staat. De Kaponda-dorpen dienen als hervestigingsplaatsen voor ontheemden uit het dorp Tshimbuji. Israël ligt naast de ingang van de ondergrondse mijn van Kamo-a en Mundjendje ligt op het traditionele grondgebied van Chief Muvunda.¹²

De verplaatsing van dorpen in de buurt van de Kamo-a-Kakula-mijn is een gevolg van de uitbreiding van het mijnbouwproject en de bijbehorende infrastructuur. Hoewel het project formeel binnen een bepaalde omtrek valt, blijkt uit de praktijk dat de impactzone breder is, met infrastructuur die zich uitstrekt tot buiten de vergunde concessies.¹³

Hieronder volgt een concreet overzicht van de milieu- en mensenrechtenkwesties.

1.2.1 Recht op participatie en informatie

Hoewel Kamo-a Copper dialoogmechanismen heeft opgezet met omwonenden, zoals de Displacement Committees, zijn deze commissies grotendeels inactief. Traditionele stamhoofden en vertegenwoordigers van de staat bemiddelen vaak in kwesties met het mijnbouwbedrijf, waardoor de bredere gemeenschap buitenspel wordt gezet. Hierdoor voelen veel dorpelingen zich in de steek

gelaten en missen ze duidelijke kanalen om klachten te uiten. In gesprek met lokale bewoners wordt de ineffectiviteit van de klachtensystemen van het bedrijf en het gebrek aan transparante communicatie benadrukt.¹⁴

1.2.2 Toegang tot schoon drinkwater

De waterkwaliteit en de beschikbaarheid van schoon drinkwater voor lokale gemeenschappen is zorgelijk. Lokale gemeenschappen waren afhankelijk van rivieren als drinkwaterbron voordat de mijnbouw begon. Sinds de start van Kamoa's activiteiten wijzen rapporten op aanzienlijke waterverontreiniging. Bewoners beschuldigen het bedrijf ervan vervuild water te lozen in lokale rivieren, met name de Mulunguishi en de Tshimbundji. Deze vervuiling heeft het water ongeschikt gemaakt voor menselijke consumptie en gebruik voor landbouwdoeleinden.¹⁵

Onderzoek uitgevoerd door een Congolese universiteit in oktober 2025 bevestigt aanzienlijke metaalverontreiniging van oppervlaktewater en sedimenten, met name kobalt (Co), koper (Cu), ijzer (Fe), mangaan (Mn) en lood (Pb), met concentraties die de richtlijnen voor drinkwater van de Wereldgezondheidsorganisatie ver overschrijden.¹⁶

De studie constateert ook een gedeeltelijke of volledige opdroging van verschillende rivieren, met een alarmerende situatie voor de Kambuluku-rivier en een duidelijke afname van de waterstroom van de Mulungwishirivier.¹⁷ De toenemende uitputting van de watervoorraden door de mijn vergroot de sociaal-economische kwetsbaarheid van huishoudens op het platteland. Ook kan het op de lange termijn gevolgen hebben voor het milieu indien er geen mitigerende maatregelen worden genomen.

Als reactie op de verontreiniging van rivieren, die als drinkwaterbronnen dienden, heeft Kamoa Copper waterputten geboord en tanks geïnstalleerd in de getroffen dorpen. Deze voorzieningen zijn echter onvoldoende om in de behoefte van de bevolking te voorzien. In Muvunda zijn weliswaar drie waterputten aangelegd, maar er is er nog maar één in werking. Deze voldoet niet aan de behoeften van de 45 verplaatste huishoudens en de gemeenschappen waar deze mensen worden gehuisvest. De waterdistributie is bovendien beperkt tot de middaguren, wat leidt tot lange wachtrijen en sociale spanningen.¹⁸

1.2.3 Verplaatsing van lokale bevolking en compensatie

Gemeenschappen die moesten verhuizen voor de mijn hebben geleden onder de verplaatsingen. De compensatie en landbouwgronden die Kamoa Copper aanbiedt, worden als onvoldoende beschouwd en zijn slecht afgestemd op de behoeften van de gemeenschappen. Dorpelingen worden vaak geconfronteerd met abrupte verplaatsingen die niet aansluiten bij de landbouwcyclus, waardoor inkomsten en voedselzekerheid worden verstoord. Vervangende landbouwgrond die aan de verplaatste bevolking werd verstrekt is vaak van slechte kwaliteit. Onproductieve gronden worden uiteindelijk verlaten, waardoor het vermogen van de gemeenschappen om hun bestaansmiddelen te herstellen verder in gevaar komt.

In de DRC wordt landbezit grotendeels georganiseerd door een duaal systeem dat statutair recht en gewoonterecht combineert. Plattelandsgrond is vaak gemeenschappelijk bezit op basis van het gewoonterecht en wordt beheerd door traditionele autoriteiten (chefferies). Deze complexiteit compliceert formele compensatie en landvervangings.¹⁹

1.2.4 Juridische stappen tegen vreedzame activisten

Eind 2024 kondigde Kamoa Copper plannen aan om tien extra dorpen te verplaatsen. De uitzettingsprocedure, die door het bedrijf wordt uitgevoerd onder toezicht van de provinciale herplaatsingscommissie, werd gekenmerkt door vertragingen en een gebrek aan transparantie. Dit leidde tot een vreedzaam protest op de openbare weg op 22 april 2025. Het protest ging onder meer over het recht op een eerlijke compensatie en hervestiging. Hierop diende het bedrijf een klacht in

bij de autoriteiten.ⁱⁱⁱ Als reactie hierop arresteerden de autoriteiten willekeurig 72 demonstranten. Van deze groep, zijn 45 personen vrijgelaten na betaling van "aanzienlijke bedragen" die door de gerechtelijke autoriteiten waren geëist. De 27 activisten die in de centrale gevangenis van Dilala werden vastgehouden kregen te maken met juridische stappen die door Kamoa Copper waren genomen.²⁰ Ze werden veroordeeld wegens lidmaatschap van een criminele organisatie, maar werden in hoger beroep op 3 september vrijgesproken van deze aanklacht. Deze groep demonstranten werd echter veroordeeld tot twee maanden celstraf voor 'schade berokkend tijdens de demonstratie', een periode die ongeveer overeenkwam met hun tijd in voorarrest, wat leidde tot hun onmiddellijke vrijlating.²¹

1.2.5 Onvoldoende betrekken van stakeholders

Bij de start van haar activiteiten richtte Kamoa Copper hervestigingscommissies op als mechanismen voor dialoog met belangrijke stakeholders, zoals omwonenden. Deze mechanismes maakten aanvankelijk open communicatie met de getroffen gemeenschappen mogelijk, met als doel zowel bestaande problemen met betrekking tot gedwongen verplaatsing te adresseren als nieuwe problemen wanneer deze zich voor zouden doen. Lokale gemeenschappen bevestigden dat Kamoa Copper hen vóór de grootschalige herplaatsing voldoende had geraadpleegd op een manier die de principes van inclusie, participatie en waardigheid respecteert.

De betekenisvolle betrokkenheid van belanghebbenden is echter aanzienlijk afgenomen. Hoewel Kamoa Copper beweert met gemeenschappen en lokale autoriteiten te communiceren, wijzen gegevens op beperkte en vaak symbolische initiatieven. Belangrijke elementen van een gelijkwaardige dialoog, zoals gezamenlijke agendabepaling, vertegenwoordiging en de frequentie van overleg, zijn niet duidelijk gedefinieerd of consistent geïmplementeerd. Gemeenschappen melden dat overheidsinstanties vaak in het voordeel van het bedrijf handelen, wat eerlijke onderhandelingen en transparantie ondermijnt.

Lokale leiders wijzen er ook op dat Kamoa Copper politieke invloed gebruikt om haar doelstellingen te bereiken. Zo heeft het bedrijf specifieke actoren uit het maatschappelijk middenveld aangesteld om de gemeenschappen als 'experts' te begeleiden, ook al staan deze personen op de loonlijst van het bedrijf. Deze actoren vervullen dus een dubbele functie: ze fungeren als adviseur voor Kamoa en als gids voor de gemeenschappen.²²

Gemeenschappen melden nu een volledig gebrek aan operationele dialoogmechanismen. Zoals een vrouw uit Muvunda het verwoordde: "Er bestaan geen dialoogkaders meer; we zijn in de steek gelaten. We verhongeren en weten niet bij wie we met onze klachten terecht kunnen."²³

1.3 Reacties van Kamoa Copper, Ivanhoe Mines en Zijin Mining Group

Als reactie beweert Kamoa Copper over een klachtenbeheermechanisme te beschikken, ondersteund door een digitaal datasysteem genaamd Isometrix. Het bedrijf verklaarde ook dat het de contactgegevens van zijn medewerkers voor gemeenschapsrelaties had gedeeld met de getroffen bevolking om directe communicatie mogelijk te maken. Ondanks deze beweringen kon het onderzoeksteam van de lokale ngo IBGDH de effectiviteit van de betrokkenheid van Kamoa Copper niet bevestigen. Mechanismen voor informatie-uitwisseling en klachtenafhandeling lijken inefficiënt en ontoegankelijk.

De auteurs hebben een concept van deze casestudy op 3 september gedeeld met Ivanhoe Mines en op 29 augustus met Zijin Mining Group, maar hebben geen reactie ontvangen.

ⁱⁱⁱ De Eerlijke Geldwijzer heeft aanvullende juridische documenten ingezien, waaronder het arrest, dat deze gang van zaken bevestigd. Dit document is niet publiekelijk toegankelijk.

2

Methode en resultaten

2.1 Eerdere publicaties over de Kamoa-kopermijn

Het onderzoek naar de relatie tussen financiële instellingen actief op de Nederlandse markt en de Kamoa-kopermijn bouwt voort op reeds bestaande publicaties. De prominentste publicatie is die van Amnesty International uit 2023.²⁴ Deze publicatie bevat een beschrijving van de Kamoa-kopermijn en de misstanden die daar plaatsvinden, samengesteld door lokale ngo IBGDH. Deze lokale ngo is sinds de publicatie uit 2023 de situatie en de misstanden rondom de Kamoa-mijn blijven volgen. De actualisatie van de Kamoa-casus is gepubliceerd in dit Eerlijke Geldwijzer-onderzoek.

Daarnaast publiceerde Fair Finance International in november 2025 het rapport *Financing Critical Minerals but Failing Critical Safeguards*.²⁵ Dit rapport onderzocht het beleid van de acht grootste Europese investeerders in een selectie van vijf aardmetalen, waaronder koper, en publiceerde de casus van de Kamoa-kopermijn in het Engels.

De hoe prijs van koper uit Congo publiceert de casus van de Kamoa-kopermijn voor het eerst in het Nederlands en doet een specifiek onderzoek naar de links met financiële instellingen actief in Nederland.

2.2 Financiële analyse

Voor de financiële analyse zijn alle instellingen die zijn opgenomen in de Eerlijke Bank-, Pensioen- of Verzekeringswijzer onderzocht. Onderzoeksbureau Profundo heeft leningen aan en beleggingen in de Ivanhoe Mines en Zijin Mining Group in kaart gebracht. Voor de pensioenfondsen heeft de Eerlijke Geldwijzer gebruik gemaakt van de meest actuele informatie gepubliceerd door de pensioenfondsen zelf. Het resultaat is dat voor zeven financiële instellingen links zijn gevonden met Ivanhoe Mines en/of Zijin Mining Group, voor een totaal van 306.074.196 euro (zie tabel 1). Dit volledige bedrag bestaat uit aandelen en bedrijfsobligaties. Er zijn geen relevante links gevonden als het gaat om leningen.

Tabel 1: Financiële instellingen met beleggingen in Ivanhoe Mines en/of Zijin Mining Group (in euro)²⁶

Financiële instelling ^{iv}	Ivanhoe Mines	Zijin Mining Group	Totaal
Allianz	21.971.600	170.720.000	192.693.600
ABP	7.000.000	92.000.000	99.000.000
Pensioenfonds Detailhandel		10.641.186	10.641.186
Pensioenfonds Vervoer	1.727.000		1.727.000
BpfBOUW	1.136.500		1.136.500
ABN AMRO	563.200	88.000	651.200
StiPP	224.710		224.710
Totaal	32.623.010	273.449.186	306.074.196

2.3 Reacties financiële instellingen op financiële analyse

Financiële instellingen hebben de gelegenheid gekregen de informatie over hun investeringen zoals hierboven genoemd te controleren. Zij hebben hier geen wijzigingen in aangebracht.

2.4 Uitvraag naar engagement

Voor het tweede deel van het onderzoek zijn de instellingen waarvoor financiële relaties zijn gevonden met Ivanhoe Mines en Zijin Mining Group benaderd met een uitvraag over hun engagement met deze bedrijven. Het doel van dit deel van het onderzoek is om inzicht te krijgen in hoe financiële instellingen internationaal maatschappelijk verantwoord ondernemen toepassen. De mijnbouw is een sector waarin het risico op schendingen van mensenrechten en vervuiling van milieu en leefomgeving zeer hoog is. De casus van de Kamoa-kopermijn, zoals beschreven in hoofdstuk 1, illustreert dit.

Volgens de UN Guiding Principles on Business and Human Rights (UNGPs) en de OESO-richtlijnen voor Multinationale Ondernemingen hebben banken en institutionele beleggers de verantwoordelijkheid om mensenrechten te respecteren in al hun investeringsactiviteiten. In situaties met een verhoogd risico op grootschalige mensenrechtenschendingen zijn financiële instellingen verplicht verscherpte due diligence uit te voeren en actieve maatregelen te nemen wanneer zij via hun investeringen verbonden zijn met schadelijke activiteiten. De financiële instellingen in scope onderstrepen deze internationale richtlijnen.²⁷

Het is van belang dat financiële instellingen hun invloed aanwenden als investeerder om de bedrijven achter de Kamoa-mijn te motiveren de situatie op de grond te verbeteren. Dat proces wordt ook wel engagement genoemd. De financiële instelling gaat dan het gesprek aan met de bedrijven waarin wordt geïnvesteerd en zet andere stappen om het bedrijf te bewegen om

^{iv} Allianz is een Duitse verzekeraar die actief is op de Nederlandse markt; ABP is het Algemeen Burgerlijk Pensioenfonds; BpfBOUW is het pensioenfonds voor de bouwsector; StiPP is de Stichting Pensioenfonds voor Personeelsdiensten.

misstanden te voorkomen. Indien een bedrijf onvoldoende vooruitgang laat zien, kan dat reden zijn voor de financiële instellingen om, uiteindelijk, de aandelen in het bedrijf te verkopen.

Om te onderzoeken of en hoe engagement heeft plaatsgevonden met Ivanhoe Mines en Zijin Mining Group, heeft De Eerlijke Geldwijzer contact opgenomen met de financiële instellingen in scope, ze het rapport van Amnesty International uit 2023²⁸ en de casus uit dit rapport toegestuurd, en de volgende vragen voorgelegd aan de financiële instellingen:

- Er zijn twee bedrijven die eigenaar zijn van de Kamoa-kopermijn, Ivanhoe Mines en Zijin Mining Group. Vindt er engagement plaats met deze bedrijven (voor zover er investeringen zijn)?
 - Zo ja, wat is de engagementstrategie? Wat zijn het tijdspad, de doelen en resultaten van het engagement? Waar staat het engagement nu? Zijn de gestelde doelen gehaald? Proberen jullie de eigenaren van de mijn te beïnvloeden als het gaat om voorkomen en mitigeren van de schendingen zoals beschreven in het rapport?
 - Zo nee, waarom niet? Er is eerder aandacht gevestigd op de problemen rondom deze mijn, waaronder in de publicatie van Amnesty International. Waren jullie op de hoogte van de schade aan mens en milieu door dit mijnbouwproject?
- Wanneer jullie naar de case study kijken, is dat reden om (meer) engagement aan te gaan met de betreffende bedrijven?

Zie hieronder de resultaten per financiële instelling en de conclusie van de uitvraag naar engagement.

2.4.1 Resultaten uitvraag: Allianz

Allianz heeft niet meegewerkt aan de uitvraag. Allianz heeft aangegeven dat ze geen uitspraken doen over investeringen en engagement op bedrijfsniveau.

De beleggingen die de Eerlijke Geldwijzer van Allianz heeft gevonden worden beheerd door Allianz Global Investors, de vermogensbeheerderstak van Allianz. Deze instelling maakt openbaar met welke bedrijven zij engagement uitvoert. Hieruit blijkt dat in 2024 engagement heeft plaats gevonden met Zijin Mining Group op het gebied van kwesties rondom milieu, sociaal, goed bestuur en overige kwesties.²⁹ Allianz is echter niet transparant over welke concrete misstanden zijn aangekaart of wat de eisen van Allianz zijn richting het bedrijf. Met Ivanhoe Mines vindt geen engagement plaats.

2.4.2 Resultaten uitvraag: ABP

ABP heeft aangegeven dat ze niet reageren op vragen van de Eerlijke Geldwijzer over individuele bedrijven en heeft niet meegewerkt aan de uitvraag. Het pensioenfonds geeft wel aan de door de Eerlijke Geldwijzer gedeelde informatie over de Kamoa-kopermijn op prijs te stellen. Daarnaast is in november een afvaardiging van Fair Finance International, 11.11.11 en IBGDH ontvangen op het kantoor van ABP om de casus rondom de Kamoa-mijn mondeling toe te lichten.

ABP maakt openbaar met welke bedrijven zij engagement uitvoert.³⁰ Uit deze informatie blijkt dat het fonds niet met Ivanhoe Mines en Zijin Mining Group in gesprek is over misstanden.

2.4.3 Resultaten uitvraag: Pensioenfonds Detailhandel

Pensioenfonds Detailhandel heeft niet gereageerd op de berichten van de Eerlijke Geldwijzer. Op basis van publiek beschikbare informatie is niet duidelijk of het pensioenfonds engagement voert met Zijin Mining Group.

2.4.4 Resultaten uitvraag: Pensioenfonds Vervoer

Pensioenfonds Vervoer heeft meegewerkt aan de uitvraag en heeft daarin aangegeven dat er nog geen engagement plaatsvindt met Ivanhoe Mines of Zijin Mining Group naar aanleiding van de Kamoa-kopermijn. Het pensioenfonds geeft aan sinds 2023 wel engagement te voeren met Zijin Mining Group naar aanleiding van vier andere controverses: vermeende schending van inheemse rechten in de Río Blanco-mijn in Peru; vermeende medeplichtigheid aan mensenrechtenschendingen door veiligheidstroepen/-leveranciers in de Porgera-mijn in Papoea-Nieuw-Guinea; vermeend falen om watervervuiling in de Porgera-mijn in Papoea-Nieuw-Guinea te voorkomen; vermeend falen om vervuiling in Servië te voorkomen. Pensioenfonds Vervoer geeft aan dat ze de casus van de Kamoa-kopermijn heeft voorgelegd aan diens dataleverancier ISS ESG.^v Op basis van het gesprek met ISS ESG zal Pensioenfonds Vervoer onderzoeken wat de vervolgstappen zullen zijn.

2.4.5 Resultaten uitvraag: BpfBOUW

BpfBOUW heeft aangegeven dat ze niet reageren op vragen van de Eerlijke Geldwijzer over individuele bedrijven en heeft niet meegewerkt aan de uitvraag. BpfBOUW geeft aan de door de Eerlijke Geldwijzer met hen gedeelde informatie over de Kamoa-kopermijn op prijs te stellen.

BpfBOUW maakt openbaar met welke bedrijven zij engagement uitvoert.³¹ Uit deze informatie blijkt dat BpfBOUW niet met Ivanhoe Mines in gesprek is over misstanden.

2.4.6 Resultaten uitvraag: ABN AMRO

ABN AMRO heeft niet meegewerkt aan de uitvraag. De bank geeft aan dat ze geen uitspraken doet over individuele klanten.^{vi} Op basis van publiek beschikbare informatie is niet duidelijk of de bank voert met Ivanhoe Mines of Zijin Mining Group.

2.4.7 Resultaten uitvraag: StiPP

StiPP werkte mee aan de uitvraag. Op dit moment heeft StiPP geen engagement met Ivanhoe Mines. Op basis van de informatie verstrekt door de Eerlijke Geldwijzer over de Kamoa-mijn, heeft StiPP aangegeven dat ze de melding over misstanden serieus nemen en dat de casus meer aandacht zal krijgen van de vermogensbeheerder van StiPP, Northern Trust. Het fonds heeft ook met de Eerlijke Geldwijzer gedeeld hoe diens ESG-dataprovider Ivanhoe Mines heeft gescoord: 'Binnen de kaders en richtlijnen van ons MVB beleid voldoet Ivanhoe Mines thans vooralsnog aan alle criteria. De ESG rating is A, wat valt binnen de kaders van ons MVB beleid.'

^v Voor het beoordelen van risico's op het gebied van mensenrechten, milieu en goed bestuur (ook wel ESG genoemd), werken financiële instellingen vaak samen met dataleveranciers die ESG-data over bedrijven beschikbaar stellen. ISS ESG is een van die dataleveranciers.

^{vi} Volgens ABN AMRO is er mogelijk een indirecte financieringsrelatie met Ivanhoe Mines en Zijin Mining Group via beleggingen van klanten die ABN AMRO heeft gefaciliteerd. ABN AMRO geeft aan dat de mogelijke financieringsrelaties tussen de bank en Ivanhoe Mines en Zijin Mining Group uit respectievelijk Canada en China niet passen binnen de strategiewijziging van de bank. Deze strategiewijziging houdt in dat activiteiten buiten Europa worden afgebouwd. De strategiewijziging is uitgevoerd vanaf augustus 2020, wat betreft de grootzakelijke activiteiten van de bank (met uitzondering van de activiteiten van ABN AMRO Clearing). Het gevolg van die strategiewijziging is geweest dat ABN AMRO diens Corporate Banking-activiteiten buiten Europa en de Trade & Commodities Finance-activiteiten wereldwijd volledig is gaan afbouwen. Volgens ABN AMRO was deze afbouw eind 2022 nagenoeg afgerond. ABN AMRO geeft verder aan aan dat mogelijk hun klanten wel maar zij zelf geen aandeelhouder zijn in Ivanhoe Mines en Zijin Mining Group.

2.5 Conclusie

Over het algemeen voeren de financiële instellingen in scope weinig engagement uit op Zijin Mining Group en Ivanhoe Mines. Op basis van beschikbare publieke informatie en de uitvraag, blijkt dat geen van de instellingen engagement voert met deze bedrijven naar aanleiding van de misstanden rondom de Kamoa-kopermijn. Van ABP en BpfBOUw is op basis van publieke informatie duidelijk dat zij geen engagement voeren met Ivanhoe Mines of Zijin Mining Group. Verder blijkt basis van publieke informatie is duidelijk dat Allianz geen engagement voert met Ivanhoe Mines, maar wel met Zijin Mining Group. Allianz is echter niet transparant over welke kwesties zij aankaart en wat de verzekeraar eist van Zijin Mining Group. Pensioenfonds Vervoer en ABN AMRO zijn niet transparant over hun engagement. Uit de uitvraag blijkt dat StiPP geen engagement voert met Ivanhoe Mines. Pensioenfonds Vervoer geeft als enige instelling aan wel engagement uit te voeren met Zijin Mining Group, maar rond andere controverses dan de Kamoa-mijn.

2.6 Reacties financiële instellingen op het rapport

Financiële instellingen hebben de het rapport *De hoge prijs van koper uit Congo* voor publicatie onder embargo ontvangen om de informatie van het rapport te controleren op feitelijke onjuistheden. Zij hebben hier geen wijzigingen in aangebracht.

2.7 Disclaimer

Niet alle coalitieleden van de Eerlijke Geldwijzer werken aan alle thema's en/of sectoren waarop het onderzoek van de Eerlijke Geldwijzer zich richt. Standpunten over specifieke thema's weerspiegelen daarom niet noodzakelijkerwijs de mening van alle coalitieleden van de Eerlijke Geldwijzer.

3

Aanbevelingen

3.1 Aanbevelingen voor financiële instellingen

De Eerlijke Geldwijzer roept de financiële instellingen op serieus werk te maken van hun verantwoordelijkheid om mensenrechten te respecteren en de UN Guiding Principles on Business and Human Rights (UNGP's) en de OESO-richtlijnen voor Multinationale Ondernemingen volledig te integreren in hun beleid en praktijk. Ook dienen financiële instellingen een betekenisvolle dialoog te onderhouden met het maatschappelijk middenveld en open te staan voor uitwisseling over misstanden bij de bedrijven waar zij in investeren.

Daarnaast roepen we financiële instellingen op om hun invloed aan te wenden en tot engagement met Ivanhoe Mines en Zijin Mining Group over te gaan naar aanleiding van de mensenrechtenschendingen bij de Kamoa-mijn. Daarbij dienen tussen- en einddoelen gesteld te worden, uitkomsten gemonitord en de bevindingen gepubliceerd, conform de UNGP's. In dat engagement dienen de volgende aanbevelingen, opgesteld door de lokale ngo IBGDH, voor deze twee bedrijven centraal te staan:

- 1 **Waarborgen dat Kamoa Copper geen juridische stappen meer onderneemt tegen vreedzame activisten.** Kamoa Copper zou zich publiekelijk moeten uitspreken om nooit meer juridische stappen te ondernemen tegen leden van de lokale gemeenschappen vanwege vreedzame bijeenkomsten en protesten. Alle slachtoffers van de willekeurige arrestaties en detenties zouden passende genoegdoening moeten krijgen voor de geleden materiële en immateriële schade.
- 2 **Garanderen van schoon drinkwater.** Kamoa Copper dient zorg te dragen dat getroffen gemeenschappen toegang hebben tot schoon drinkwater. Ook dient Kamoa Copper de waterkwaliteit systematisch te testen en publiek te maken. Vervuilende industriële lozingen dienen voorkomen te worden.
- 3 **Zorgvuldige herplaatsing.** Kamoa Copper zou moeten waarborgen dat de herplaatsingslocaties voldoen aan de internationale normen voor adequate huisvesting en leefomstandigheden (VN-Verdrag inzake Economische, Sociale en Culturele Rechten, Algemene Opmerking nr. 4). Dit gaat onder meer over: toegang tot veilig drinkwater, sanitaire voorzieningen, gezondheidszorg, onderwijs en elektriciteit op de herplaatsingslocaties.
- 4 **Bestaansmiddelen.** Vervangend land en landbouwgrond dient van gelijke of betere kwaliteit zijn met vaste eigendomsrechten, en gemeenschappen moeten meerjarige ondersteuning voor landbouw- en inkomensherstel ontvangen totdat de levensomstandigheden aantoonbaar zijn hersteld.
- 5 **Klachtenmechanismen en compensatie.** Het klachtenmechanisme van Kamoa Copper dient toegankelijk te zijn voor alle getroffen. Ook dient Kamoa Copper transparant te rapporteren over klachten en onafhankelijk toezicht op de klachtenprocedure te creëren. Getroffenen dienen adequaat gecompenseerd te worden.

3.2 Aanbevelingen voor de Nederlandse overheid

- 1 **We roepen de Nederlandse overheid op wettelijke verplichtingen aan financiële instellingen op te leggen, zodat zij gehouden zijn om gepaste zorgvuldigheid (due diligence) toe te passen in hun investeringspraktijk.** In het bijzonder dienen financiële instellingen een adequate strategie te hebben op mijnbouw. Deze strategie dient heldere stappen voor engagement te bevatten met bedrijven die betrokken zijn bij ernstige misstanden. Afhankelijk van de casus zijn dat een concreet stappenplan met verwachtingen richting het bedrijf, met tijdlijnen, inclusief escalatie.
- 2 **We roepen daarnaast op dat de Nederlandse overheid met nadruk op om ervoor te zorgen dat financiële instellingen transparant zijn over al hun investeringen en activiteiten,** waaronder beleggingen en leningen, en over hun engagement-processen met bedrijven die betrokken zijn bij ernstige misstanden.

Referenties

- ¹ OECD (2023, juni), OECD Guidelines for Multinational Enterprises on Responsible Business Conduct; OECD (2017), Responsible business conduct for institutional investors: Key considerations for due diligence under the OECD Guidelines for Multinational Enterprises.
- ² Kamo Copper (ex African Minerals Barbados). https://congomines.org/drc_companies/142-kamo-copper-exafrican-minerals-barbados, geraadpleegd op 1 juli 2025.
- ³ Kamo Copper S.A. (n.d.), "About Us". <https://www.kamocopper.com/en/about/>, geraadpleegd op 1 juli 2025.
- ⁴ Ivanhoe Mines (n.d.), "Kamo-Kakula Copper Complex". <https://www.ivanhoemines.com/what-we-do/operations-projects/kamo-kakula-mining-complex/#:~:text=Kamo%2DKakula%20began%20producing%20copper,production%20early%20in%20Q3%2C%202024>, geraadpleegd op 1 juli 2025.
- ⁵ Mining.com (2025, April 28), "RANKED: World's Biggest Copper Mines". <https://www.mining.com/featuredarticle/ranked-worlds-biggest-copper-mines/>, geraadpleegd op 1 juli 2025.
- ⁶ Ivanhoe Mines, "Kamo-Kakula Copper Complex". <https://www.ivanhoemines.com/what-we-do/operationsprojects/kamo-kakula-mining-complex/>, geraadpleegd op 1 juli 2025.
- ⁷ Nasdaq (2025, January 8), "Ivanhoe Mines Provides 2024 Production Results, 2025 Production Guidance". <https://www.nasdaq.com/press-release/ivanhoe-mines-provides-2024-production-results-2025-productionguidance-2025-01-08>, geraadpleegd op 10 juli 2025.
- ⁸ Ivanhoe Mines (2025, February 19), "Ivanhoe Mines Issues 2024 Fourth Quarter and Annual Financial Results, Overview of Construction and Exploration Activities". <https://www.ivanhoemines.com/news-stories/newsrelease/ivanhoe-mines-issues-2024-fourth-quarter-and-annual-financial-results-overview-of-constructionand-exploration-activities/>, geraadpleegd op 1 juli 2025.
- ⁹ Deze groeperingen maken deel uit van de hiërarchie binnen de DRC. Ze vallen onder traditionele entiteiten die bekend staan als 'chefferies' (of chiefdoms), die onder toezicht staan van de nationale autoriteiten. Chefferies zijn zelf onderverdelingen van territoria, de administratieve eenheden op het tweede niveau onder de provincies. In dit geval behoren Mwilu en Musokantanda tot de chefferie van Bayeke, gelegen op het grondgebied van Mutshatsha, in de provincie Lualaba.
- ¹⁰ Dit zijn de dorpen Benkeni, Chindechinde, Maseka City, Musoka City or Dipumba, Kaponda Farm, Israel, Kabulo, Kakunta, Kaloko, Kalundu, Kamakala, Kamisange, Kamo Mission, Kangaso, Kaponda 1, Kaponda 2, Kavuma, Kaya, Londorino, Mangi Basin, Mawawa, Mukanga, Mulemena, Mundjendje, Mupenda, Musonkantanda, Musulu, Muvunda, Mwilu, Ndjoni, Ndjosayi, Paulo, Placide Katayi, Postolo, Muzeya, Samukoko, Sanka 1, Sanka 2, Sapatelo, Tshamadingi, Tshimbundji, Tshiwisha, Venance, Walembe en Wiri.
- ¹¹ Initiative pour la Bonne Gouvernance et les Droits Humains (IBGDH) (2022), Rapport d'évaluation d'impacts de COMMUS et Kamo Copper sur les droits des communautés locales. Kolwezi, RDC. <https://es.scribd.com/document/768577914/Rapport-d-evaluation-d-impacts-de-COMMUS-et-Kamo-Copper-sur-les-droits-descommunautes-locales-IBGDH-2022>.
- ¹² Amnesty International (2023, September 11), *Powering change or business as usual? Human rights and the energy transition in the Democratic Republic of the Congo*, p. 11. <https://www.amnesty.org/en/documents/afr62/7009/2023/en/>.
- ¹³ Ibid., p. 10.
- ¹⁴ Initiative pour la Bonne Gouvernance et les Droits Humains (IBGDH) (2022), Rapport d'évaluation d'impacts de COMMUS et Kamo Copper sur les droits des communautés locales. Kolwezi, RDC. <https://es.scribd.com/document/768577914/Rapport-d-evaluation-d-impacts-de-COMMUS-et-Kamo-Copper-sur-les-droits-descommunautes-locales-IBGDH-2022>.
- ¹⁵ Initiative pour la Bonne Gouvernance et les Droits Humains (2022, juli), Exploitation du cuivre et du cobalt (2C) dans la province du Lualaba : Un danger pour les droits humains, p. 23.
- ¹⁶ Naam van universiteit bekend bij De Eerlijke Geldwijzer. 2025, oktober. Rapport d'évaluation de la qualité des eaux dans les environs de la concession minière de Kamo, p. 12. 20251020-RDC-Rapport-Evaluation-Eau-Mulungwishi-Tshimbundji-111111.pdf.

- ¹⁷ Ibid.
- ¹⁸ Ibid.
- ¹⁹ World Bank (2022), Land tenure and administration in the Democratic Republic of Congo: Challenges and opportunities.
- ²⁰ Initiative pour la Bonne Gouvernance et les Droits Humains (IBGDH) (2025, 20 August), Communiqué de presse: L'entreprise KAMOA Copper S.A., un prédateur sans pitié vis-à-vis des communautés locales.
- ²¹ Arrêt de la Cour de 3 septembre 2025: Ministère Public et la Partie civile KAMOA COPPER SA, contre 27 prévenus poursuivis pour rébellion et coups et blessure volontaires simples.
- ²² Initiative pour la Bonne Gouvernance et les Droits Humains (IBGDH) (2025, 20 August), Communiqué de presse: L'entreprise KAMOA Copper S.A., un prédateur sans pitié vis-à-vis des communautés locales.
- ²³ Initiative pour la Bonne Gouvernance et les Droits Humains. (2022, July), Exploitation du cuivre et du cobalt (2C) dans la province du Lualaba : Un danger pour les droits humains, p. 21-22.
- ²⁴ Amnesty International (2023, September 11), Powering change or business as usual? Human rights and the energy transition in the Democratic Republic of the Congo. <https://www.amnesty.org/en/documents/afr62/7009/2023/en/>.
- ²⁵ Laplane, J., P. Boev, C. Rajeevan, M. Stravens and W. Warmerdam (2025, November), *Financing Critical Minerals but Failing Critical Safeguards: Are banks and investors doing enough to ensure the energy transition is fair for all?*, Amsterdam, The Netherlands: Profundo and Fair Finance International, The Hague, The Netherlands.
- ²⁶ Voor de data van de beleggingen van Allianz en ABN AMRO is gebruik gemaakt van de Mining and Money database van Profundo, peildatum juli 2025.
Voor de beleggingen van de pensioenfondsen is gebruik gemaakt van de informatie beschikbaar op de website van de pensioenfondsen zelf.
Zie voor ABP: *Beleggingen per 30 juni 2025*, p. 6 en 31.
<https://www.abp.nl/content/dam/abp/documenten/beleggen/abp-beursgenoteerde-beleggingen.pdf>.
Zie voor Pensioenfondsen Detailhandel: *Beleggingen per 30 juni 2025*, p.70.
<https://pensioenfondsdetailhandel.nl/content/pdfs/Beleggingen-Pensioenfondsen-Detailhandel.pdf>.
Zie voor BpfBOUW: *Beleggingen per 30 juni 2025*, p.34.
<https://www.bpfbouw.nl/content/dam/bpfbouw/documenten/beleggen/bpfbouw-aandelenportefeuille.pdf>.
Zie voor Pensioenfondsen Vervoer: *Lijst van beleggingen – Pensioenfondsen Vervoer*. Per 31-12-2024, p.8.
<https://www.pfvervoer.nl/sites/default/files/documenten/overzicht-beleggingen.pdf>.
Zie voor StiPP: *Staatsobligaties, aandelen, vastgoed en bedrijfsobligaties*. Per 31 december 2024, p.12.
https://www.stippensioen.nl/media/y3rd11yf/stipp_beleggingen_overzicht_2025.pdf.
- ²⁷ Zie voor Allianz: *Respecting human rights* (2025). <https://www.allianz.com/en/sustainability/sustainability-hub/sustainability-at-allianz/social-approach/human-rights.html>.
Zie voor ABP: *Mensenrechten en goed bestuur*. <https://www.abp.nl/over-abp/beleggingen/duurzaamheid/mensenrechten-en-goed-bestuur>.
Zie voor Pensioenfondsen Detailhandel: *Verantwoord beleggen initiatieven*.
<https://pensioenfondsdetailhandel.nl/mvb-detail-page/verantwoord-beleggen-initiatieven>.
Zie voor BpfBOUW: *Regelgeving duurzaamheidsfactoren*. <https://www.bpfbouw.nl/over-bpfbouw/beleggen/regelgeving-duurzaamheidsfactoren>.
Zie voor Pensioenfondsen Vervoer: *Verantwoord beleggen*. <https://www.pfvervoer.nl/over-ons/beleggen/verantwoord-beleggen>.
Zie voor ABN AMRO: *Respecting Human Rights* (2025). <https://www.abnamro.com/br/en/about-abnamro/information/respecting-human-rights>.
Zie voor StiPP: *Jaarverslag verantwoord beleggen 2024*. <https://www.stippensioen.nl/media/2p5mjmag/stipp-mvb-jaarverslag-2024.pdf>.
- ²⁸ Amnesty International (2023, September 11), *Powering change or business as usual? Human rights and the energy transition in the Democratic Republic of the Congo*. <https://www.amnesty.org/en/documents/afr62/7009/2023/en/>.
- ²⁹ Allianz Global Investment. *Sustainable Investing and Stewardship Report 2024* (2025, April). <https://sg.allianzgi.com/documents/AllianzGI-Sustainable-Investing-and-Stewardship-Report-2024-EN-Apr25-SG>.
- ³⁰ ABP. *Engagement met bedrijven 2024*. <https://www.abp.nl/content/dam/abp/documenten/beleggen/engagement-bedrijven.pdf>.
- ³¹ BpfBOUW. *Engagement met bedrijven in 2024*. <https://www.bpfbouw.nl/content/dam/bpfbouw/documenten/beleggen/engagementlist-bedrijven-2024-bpfbouw.pdf>.

EerlijkeGeldwijzer

